

MÅNEDSBLADET

Glemmer du

Fra Butik *til* IndkøbsCenter

Nr. 5 - Maj 2003

Tårnby Kommune - Lokalhistorisk Samling

Forsideillustration:

Bagermester Ryders vogn parat til at køre ud med brød til beboerne i
Kastrup. Ca. 1905.

ISSN 1397-5412

Glemmer du er udgivet af: Tårnby Kommune - Lokalhistorisk Samling
Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen
Layout: Vicky Bonde

Fra Butik til indkøbscenter

Bag disken

I det følgende vil vi fortælle lidt om indkøbsmulighederne før storcentrenes tid. I dag er slagtere, trikotageforretninger, slikbutikker, isenkræmmere og møbelhandlere ofte samlet under et tag. Ideen med centrene er at vi i vor travle hverdag kan spare tid ved at have alt samlet under et tag. Snart vil et kæmpe indkøbscenter med 150 butikker se dagens lys i Ørestaden.

Men hvordan var mulighederne i de "gode gamle dage" i vores kommune?

Der var, indtil grundloven i 1849, strenge regler for, hvor man måtte drive håndværk og handel. Det skyldtes at staten ønskede at koncentrere handlen til byerne - og hermed tvang man bønderne fra oplandet til at gøre deres indkøb her. Enhver der drev håndværk eller handel i byerne skulle være medlem af et lav og have borgerskab. Handel udenfor byerne var derfor meget begrænset. I slutningen af 1700-tallet blev der

dog lettet lidt på restriktionerne, så blandt andet bagere på landet fik lov til at sælge deres brød. I 1771 fik bager E. H. Steen i Tårnby derfor tilladelse til at sælge fint og groft brød uden at skulle betale afgifter.

På Kastrup Værk havde Jacob Fortling i 1750'erne endvidere et marketenderi, hvor han måtte sælge mad og drikke men dog kun til sine egne arbejdere. Marketenderiet her fortsatte helt op til 1900-tallets første årtier. Her var endvidere skibsproviantering.

Stedet kendes i dag som Havnecafeen.

Først med næringsloven af 29.12.1857 blev næringsfriheden, med visse begrænsninger, indført. Samtidig indførte man næringsadkomster der ved en ny lov i 1931 blev benævnt næringsbreve. I 1889 blev der i land og i by indført handelsregistre, hvor alle handelsdrivende med en næringsadkomst skulle indsende oplysninger om virksomheden.

Amager lå tæt ved hovedstaden og bønderne solgte deres grønts-

Bager Løves bagervogn bringer brød til Vestamager. 1935.

ger inde i København, så på disse torvedage fik de fleste fra øen opfyldt deres indkøbsbehov.

Salg fra vogn og butik

Det var ikke nødvendigt at have en butik for at få afsat sine varer. Flere kørte ud med hestevogn og solgte fisk eller brød fra vognen eller kludekræmmere kom forbi på apostlenes heste og solgte sivsko eller strømper.

En gammel "butik" i Kastrup var bagermester Ryder, der kørte ud med sit brød helt tilbage i 1890'erne. (Se forsiden).

Andre havde en lille "forretning" ved siden af hovederhvervet, som f.eks i Maglebylille.

Martha Duekilde født i 1897 beretter i "Amagerbørn år 1900 fortæller" hvor hun købte slik i sin barndom:

Vi var nøjsomme dengang. Jeg kan huske til Eksamen i Maglebylille fik jeg 10 øre og købte slik hos Smedens. Vi gik gennem Gaarden, hvor Smedien var, og der bagest laa en lille Butik, hvor Smedekonen eller en af Døtrene ekspederede. En Sukkerstang kostede 2 Øre, og saa var der de fine Granatbolscher.

Maglebylille havde hele to købmandsbutikker, Kristine Susé og købmand Lind, der lå ved indkørslen til landsbyen.

Butikkerne i Maglebylille

Svend (*Skipper Svend*) Jensen fortæller:

Byen var jo en rigtig lille landsby med 2 købmænd og en smedje. Den ene købmand hed fru Lind og den anden var fru Susse. Det var jo en tid, hvor der ikke var DAN-kort og andre betalingsmåder, så man havde en sort bog, hvor det man købte blev skrevet ind. En gang om måneden betalte man så, og hvis man blev sendt hen og betale fik man altid et kræmmerhus bolcher som tak. Ellers kom der bager, slagter og fiskemand fra Kastrup, og bageren var Rasmusen og slagteren var Steffensen, og posten kom to eller tre gange om dagen.

Nu var der ingen værtshuse i Maglebylille, så de to købmænd havde et baglokale hvor der blev snakket og måske drukket et par RØDE TUBORG, som dengang kaldtes for Maglebylilleøl, og en kop kaffe med en snaps i, så hvis man puttede en tiøre i, kunne man godt se bunden.

Fru Susé's Butik

Elly Grome ligeledes fra Maglebylille fortæller om fru Susé's butik:

I fru Susé's butik var der kaffe, spegesild, en disk og et lille glasskab på disken, hvor hun som regel havde nogle sandkager og chokolade. Bagved disken var hyl-der med mel og te. Kaffen som stod i en bøtte på disken, mælte hun op, hun havde ikke kaffemølle. I kældereren havde hun øl. I hjørnet var en tønde med spegesild der kostede 25 øre pr stk. I hjørnet var der bast, sutsko, træsko, river og skovle. Basten blev brugt til at binde f.eks. persille, i hjørnet stod petroleum, som man tappede 2-3 liter af ad gangen, og spritdunke som man brugte til primusapparatet.

Fru Susé kunne blive gal engang imellem men var ellers flink. Hendes mor, Fru Thorsen havde haft butikken før fru Susé, hun var sådan en lille fin en. Men fru Susé kunne rigtig få ryddet ud, når der var noget ballade. Hun havde tre børnebørn Tove, Grethe og Lise, hvis de lavede for meget støj i butikken råbte hun: "Landevejsunger, ud med jer!", og så forsvandt de.

Om aftenen satte hun korkstykker i kapslerne på bajerflaskerne. Der kom mange om aftenen og drak 1-2 bajer i butikken. Kapslerne gemte hun og tog korkstykkerne ud med en strikkepind og brugte dem som optændingsbrænde. Der var meget sparsommelighed dengang.

Kludekræmmerne på landet blev efterhånden erstattet af trikotage og manufakturforretninger.

Stoppenålen

Henny Petersson fortæller følgende om Johanne Lindboe-Larsens manufaktur "Stoppenålen" på Castor Alle 16:

Jeg boede på Castor Alle 4 og kendte fruén vældigt godt.

Mine forældre ejede sammen med min mors forældre huset i nr. 4. Det er samme type som nr. 16 - lidt mindre i grundareal og uden butik. Disse huse var jo så typiske for trediverne, og der findes flere af dem på Castor Alle både med og uden førstesal. Vores stod færdigt september 1933, dog uden at toiletrummene kunne bruges, da der vist endnu ikke var kloakeret. Min mors forældre

havde boet på grunden siden ca. 1922, da de på grund af en hund måtte flytte fra deres lejlighed på Vesterbro. Min mor på 17 år var lykkelig for at komme "på landet", men min mormor var knap så glad. Hun måtte klare fugten bag møblerne med et petroleumsapparat i det pudsede forhenværende sommerhus kaldet Solhøj.

På et tidspunkt blev mor og Fru Lindboe-Larsen gode venner, og da jeg kom til i 1935 var fruén så glad for mig, at hun til min et-års fødselsdag forærede mig en lille teddybjørn, som hun havde medbragt fra sit hjemland (Tyskland). Jeg mener at kunne huske, at hun havde flere. Min kom til at hedde Rasmus. Han har siden været min maskot. Nu er han gammel og slidt, men jeg vil aldrig skille mig af med ham.

Jeg kan huske at det var spændende at komme ind i stuen bag butikken.

Alle butikker i villaer havde jo en dør ind til "privaten", men den kunne man højst kigge ind ad, og handlede mor hos L-L, stod man jo også bare og kunne få et glimt af, hvad der var derinde. Det var anderledes spændende at komme derind selv. Der var ligesom en hylde højt oppe langs væggene, og der stod tinfade og

Johanne Lindboe-Larsen med sin søn Harry.

I haven holdt Lindboe-larsen geder og høns, men foran huset stod der også i en menneskealder en anden gammel "høne", nemlig en hestesporvogn der blev brugt som lysthus og legehuse. Den blev i 1979 flyttet til sporvejsmuseet Skjoldnæsholm.

kander, Ellers husker jeg ikke møblementet. Jo, der var spændende, men der var et slemt minus ved disse besøg. Den flinke frue holdt geder. Dem kunne jeg godt lide at klappe og snakke med, men desværre malkede hun dem og serverede gedemælk til kagerne. Min bror drak det artigt, men jeg har aldrig kunnet fordrage mælk - og det her var gedemælk med en ejendommelig lugt. Jeg slap dog for det. Mor har nok forklaret på en pæn måde, at hendes datter aldrig drak mælk, men det gentog sig ved hvert besøg.

Ellers var jeg glad for at komme der, for sådan en butik med blan-

det indhold er jo altid spændende for nysgerrige børn. Og udover gederne i baghaven var der jo også sporvognen. Der kunne man både indtage kiks og saft og lade fantasien spille.

Fru Lindboe-Larsen huskede altid min fødselsdag den 1. marts, da jeg var barn. Så kom hun medbringende en pakke til mig, og mor bød hende på kaffe. Pakken var altid forsynet med en kvist fra een af hendes potteplanter. Jeg er kommet frem til, at den vist kaldes en hængeasparges eller asperagus. Gaven var altid hentet blandt hendes egne varer, men jeg husker intet specifikt. Derimod hu-

Det intelligente
Menneske finder altid noget
hos
"Stoppenaalen"

sker jeg meget tydeligt, at jeg engang købte nogle fine fødselsdagsbordkort med små piger på i hendes butik. De lå i højre side af butikken foran disken.

Vestamagers butikker

Aksel Skriver fortæller om de første forretninger på Vestamager:

Mine forældre flyttede til Studsbøl Alle 60 i 1924, hvor de i en årrække boede med deres efterhånden 5 børn i et pudset træhus på 45-50 kvm. Gad vidst, hvad nutidens familier ville sige til noget sådant - uden el, vand og kloak. Men rene var vi da, tøj på kroppen havde vi, og mad har vi aldrig savnet, selv om der af et enkelt hårdkogt æg blev pålæg til 4 sammenlagte rundtenomer.

Jeg ved, at de kort efter startede et "marketenderi", dog mere rigtigt en lille købmandsbutik. Starten var godt nok handel med petroleum, der var livsnødvendig

brændstof til lamper og primusapparater. Forretningslokalet var et hjørne af det lille hus. Det blev snart også til drikkevarer, og efterhånden udvides sortimentet til de mest nødvendige dagligvarer. Stort blev det ikke, men jeg kan huske, som det også fremgår af samtidige fotografier, at ejendommen blev et yndet tilholdssted for min ret talrige familie opefter og til begge sider. Der var jo billige bajere, og det animerede da ret ofte til både hesteskokastning, ringespil og skydning med jagtgevær efter tomme flasker, der blev kastet til vejrs - med en mild regn af glasskår til følge. Det var mest min mor, der tog sig af forretningen, og hun havde det - desværre for indtjeningen - på den måde, at hun nok lidt for ofte lod sit gode hjerte løbe af med sig, så nogle familier fik lidt mere på klods end godt var.

Resultatet udeblev ej heller. Forretningen blev nok lukket omkring 1930.

Omtrent på den tid var købmand Chr. Jensen startet på Kongelundsvejen i nr. 294 - en lav pudset bygning med fladt tag. På samme grund var der bagtil et lille pudset hus, hvor købmanden boede med sin hustru. De var barnløse.

Denne forretning var i nogle år den eneste på stedet. I starten kun købmandshandel og brændsel, men senere udvidet med ismejeri og noget så fornemt som en håndbetjent benzintank, der kunne klare 5 liter ad gangen!!

Denne butik husker jeg især godt, fordi jeg var bydreng dér i 1936-1938, mens jeg gik i 6. og 7. klasse på Tårnby Skole. Jeg var på arbejde alle ugens hverdage i 3 timer daglig, mens jeg om søndagen gik med morgenbrød fra 7 - 11. For denne indsats oppebar jeg den fyrstelige løn på 5 kroner om ugen. Men så skulle beløbet også afleveres hjemme, dog fik jeg lov til at beholde de indtjente drikkepenge. Det at man på den måde havde egne penge måtte nødvendigvis give en vis status i skolen, hvor de fleste af mine kammerater så aldrig kongens mønt. Netop i disse år byggede købmand Jensen den gule bygning på hjørnet af Pilegårds Alle i nr. 296. Jeg husker tydeligt den festlige flyttedag. Den gamle bygning blev bevaret. Der var i en periode grøntforretning, og der var ligeledes damefrisør i nogle år. I dag ligger VVS-forretningen på stedet.

I mellemtiden - vel omkring midten af 30-erne - havde vi fået

endnu en forretning i kvarteret, idet familien Risvad (med sønnerne Henry, Orla, Anker og tvillingerne Agner og Bent) havde startet købmandsforretning på Nybøl Alle 12 - i øvrigt i det da nyopførte røde hus, der ligger på stedet endnu. For det meste handlede vi hos Risvads. Det var det nærmeste, og ligesom det mest folkelige (næsten helt a'la Korsbæk), og så havde det ydermere den fordel, at vi kunne skyde genvej over ubebyggede grunde fra Studsbøl Alle og gå ind ad bagvejen. De havde ganske vist den ikke helt ufarlige hund, der stod tøjret til sit hundehus ved "Høsehøuset". Var man bare hurtig nok, kunne det højst blive til en flænget buksebag. Og en sådan talte jo ikke så lidt i ansæelse blandt ligestillede!

Jeg huskede en lille episode med fru Risvad: Jeg var i butikken for at handle netop i det moment, hvor købmand Jensen havde indviet sin nye forretning. "Nu har købmand Jensen fået ny butik", berettede jeg. "Det har vi fået for flere år siden", replicerede fru Risvad. Og så var det uddebatteret.

Bygningen fik i øvrigt en utilsigtet, men meget speciel rolle under besættelsen, Den var en af de få bygninger, der havde kælder. Det

var for alle en pligt at etablere beskyttelsesrum, og nødvendigheden heraf fik vi alle i området at føle. I den nærmeste omegn var der flere tyske luftbatterier, der drønedede løs, når der - især i krigens første år - var engelske fly i nærheden af lufthavnen. Det kunne realistisk talt regne med skarpkantede brudstykker af granater, og jeg kan endnu høre lyden for mig af stumperne, der rutschede ned ad tagene. I den situation var købmandens kælder selvskreven til beskyttelsesrum for dem, der ikke selv havde noget bedre. Og så var der naturligvis den fordel, at købmanden, - sin velkendte nærighed til trods, kunne finde på at servere sodavand til beroligelse af de flossede nerveender i den højst uvante situation.

Købmand Jensens forretningsbygning har efterfølgende haft en lidt omtumlet skæbne, og jeg kan ikke præcis huske det hele. Jeg mener, at en anden drev den videre. Den blev herefter købt af Axel Høj, der kom fra købmandsforretning andetsteds på øen, og som så vidt jeg husker byggede en egentlig 1.sal på. Han solgte den senere til Per Christiansen, idet han i mellemtiden havde opført forretningsbygningen Kongelundsvej 297, hvor han indrettede en isen-

kramforretning, mens han så småt begyndte at kaste sig over ejendomshandel. Isenkrambutikken blev derefter solgt til Jan Møller, der var udlært hos Høj. I mellemtiden var så Højs nevø, Poul Skyt-te Høj, tiltrådt i ejendomshandelen, og han drev den videre efter Axel Højs ølt for tidlige død i midten af 70-erne, Per Christiansen afhændede den til en tøjkæde, TØJHUSET, der dog kun havde den få år. Efterfølgende var der bl.a. skotøjshandel i en kortere tid.

Andre kan nok bedre sætte mere præcise årstal på dette forløb.

På "Pilehavens" grund lå der engang et iskagehus, der i nogle år blev et samlingssted for kvartets unge, naturligvis især i sommertiden. Vi mødtes der, og det blev jo ikke mindre interessant af, at flere af de store piger, herunder min senere kone, Lillian, hjalp Jenny og Martin Holmberg med at passe iskagesalget.

Måske bør det her tilføjes, at vi gennem mange år havde fast, daglig betjening af en kørende bager. Løve hed han. Han boede på Løjtegårdsvej, og han kom trofast i al slags vejr med bredt udvalg i al slags brød i sin pæne kassevogn, der, dog tvunget af omstændighederne under besættelsen,

Frede Emmanuel Jensen's købmandsbutik på Amager Landevej 122 i 1928.

Fra venstre: Tage, Grethe og Alf Kaj Jensen (Nancke).

blev skiftet ud med en trehjulet cykel.

Mælkemand havde vi naturligvis, og de klare flasker, lukket med en papskive i en metalting stod troligt ved hoveddøren hver morgen. Fiskemand og slagter kom også jævnligt i kvarteret, så vi var vel ganske godt tilgodeset med de daglige fornødenheder - når ellers pengene rakte.

Efter besættelsen kom der flere og flere forretninger til, og hjørnet Pilegårds Alle/Kongelundsvej udviklede sig efterhånden til et helt forretningskvarter, der vel havde sin storhedstid i 70-erne. Det tilkommer nok andre at sætte tider og navne på den tid.

Butikscentre

Kommunens første butikscen- ter - og et af landets første - var Kastrup Midtpunkt, der blev bygget i 1953 og udvidet i 1969.

Tårnby Torv blev bygget over to etaper i perioden 1965-1970. Planerne i 1990'erne var, at centret skulle udbygges og moderniseres, men dette strandede.

I september 2002 blev imidlertid lokalplan 82, "Centerbebyggelse på Tårnby Torv" vedtaget. Et er i hvert fald sikkert, centret trænger til en ansigtsløftning, så også de svenske togpassagerer får lyst til at købe ind her.

En svensk avis beskrev centret i forbindelse med indvielse af Øresundsbroen - overskriften lød "Tårnby Köpcentrum- et nytt Dragör utan charm".

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til:

Lokalhistorisk Samling

Kamillevej 10

2770 Kastrup

Tlf. 32 46 05 45

www.bibliotek.taarnby.dk

Klik på Lokalhistorisk Samling

Vi har publikumsmaskine med adgang til internettet og mange slægtsforskerlinks.

Åbningstider:

Mandag 16.00 - 20.00

Tirsdag 12.00 - 16.00

Fredag 12.00 - 15.00

Lokalhistorisk Samling har desuden udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen

"Midt på Amager"

&

"KASTRUP GLAS"

Åbent Tirsdag til søndag

14.00-17.00

Onsdag tillige

14.00-20.00

Plyssen

Amager Strandvej 350:

**Permanente og
skiftende udstillinger**

Åbent Lørdag og søndag

13.00-16.00